

CHRISTINE NÖSTLINGER
L'altra mirada de la Literatura Infantil i Juvenil

JOAN PORTELL RIFÀ

Els nens bons, en el sentit convencional del terme, són espantosos.
(C. Nöstlinger)

L'aproximació a la vida i l'obra Christine Nöstlinger, nascuda el 13 d'octubre de 1936 a Viena (Àustria), és un pas per descobrir part de la història viva de la literatura infantil contemporània. La seva obra ha influenciat milers de lectors de tot el món mercès al seu llenguatge planer, el seu ideari rebel, en pro de l'amistat i l'amor, i una capacitat per connectar amb el públic infantil envejable.

Com deia ella mateixa en una entrevista a la revista *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil* del febrer de 1989, arran de la publicació d'*El nuevo Pinocho* (València: Mestral Libros, 1988), l'èxit dels seus relats radica en:

Se m'ocorren dues raons possibles que expliquin l'èxit de la meua obra. En primer lloc, sempre escric sobre temes reals, sobre problemes reals, però sense dramatisme. I això és quelcom que els nens aprecien i agraeixen. I, en un segon terme, tracto de mantenir una certa distància respecte els meus petits lectors. O, més ben dit, mantinc el meu paper d'adult i no intento fer-me la simpàtica. Als nens no els agrada allò de «en el fons del nostre cors, tots som nens». Es reconeixen com una generació diferent i, per molt que un adult els digui que sent com ells, que és el seu amic, no s'ho acaben de creure.

I és aquest interès dels seus propis lectors el que ens convida a descobrir un xic més la figura i l'obra d'aquesta autora de referència.

Biografia

Nascuda en el si d'una família humil i antifeixista, d'idearis progressistes, això va comportar que la infantesa de Christine, desenvolupada en gran part durant el conflicte de la Segona Guerra Mundial, estigués exempta de llibres adequats a la seva edat: els seus pares no li van permetre lectures de clara publicitat a favor dels idearis del partit nacionalsocialista, les úniques que en aquell moment podien ser adquirides.

Acabat el conflicte bèl·lic, Nöstlinger va estudiar Belles Arts a la seva ciutat natal. Uns estudis que la dugueren a entrar, posteriorment, en el món de la

comunicació col·laborant en diferents mitjans. És en aquest moment quan entra en contacte amb la literatura infantil i juvenil mercès a articles i contactes que la porten a escriure i a presentar a premis i editorials alguns textos originals.

Una d'aquestes obres va ser publicada, conjuntament amb il·lustracions dissenyades per l'autora mateixa, i va rebre bona crítica, molt especialment pel text. Aquest fet li fa replantejar la seva trajectòria i comença a centrar-se en l'escriptura, sent la seva primera obra *Federica la pèl-roja*, publicada a Àustria el 1970 i que a casa nostra edità Cruïlla el 1998.

L'any següent obté el premi Deutscher Jugendbuchpreis (Millor Llibre Infantil publicat a Alemanya) per *Cop d'escombra al rei Cogombre*, publicat per Empúries el 1992 (la versió en castellà, *Me importa un comino el rey Pepino*, va ser publicada per Alfaguara, el 1987). La narració ens relata les dificultats d'una família de classe mitjana per conviure amb un rei dèspota i absolutista expulsat del reialme en què vivia. Una història que comença a posar les bases de la voluntat de l'autora de narrar la vida quotidiana de la majoria de nens i nenes, sense estalviar els conflictes familiars i intergeneracionals.

Les seves primeres obres entren immediatament en polèmica amb els prescriptors, pel seu ideari liberal i progressista, i per l'enfocament en temes com:

- Les relacions familiars: sempre conflictives i representatives de les dificultats de la convivència entre pares i fills.
- L'escola i l'educació: que l'autora critica durament com a institució repressora i anihiladora de l'espontaneïtat i llibertat dels nens i nenes.
- L'alliberació de la dona: convertint-la a voltes en la protagonista de les seves obres, mostrant unes dones imperfectes però amb voluntat de vèncer tot tipus de dificultats mercès a la seva tenacitat i personalitat.
- La relació entre els joves: una relació que es sustenta en l'amistat entre ells. L'autora, però, no ha abordat en cap moment les relacions sexuals entre adolescents ja que, com bé explica, es veu incapaç de tractar aquest tema:

*Amb els nens es poden tractar literàriament tots els problemes, excepte la sexualitat. Per a referir-nos a aquest aspecte de la vida només tenim al nostre abast la terminologia mèdica, per una banda, o la terminologia vulgar, per l'altra. Aquest fet constitueix una limitació a l'hora d'escriure, i per això crec que es un tema que s'ha de tractar cara a cara, però no per escrit.*¹

I aquesta polèmica encara dura.

¹ RICART, Maite. «Christine Nöstlinger: a favor de los niños». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil i juvenil*. (1989), núm. 3, p. 28-33.

És mare de dues filles i actualment continua vivint a Àustria, entre Viena i una casa de camp situada a les muntanyes del país.

Influències

La seva obra es troba especialment influenciada per autors alemanys i de l'anomenada literatura nòrdica infantil.

Destaca entre tots ells Thomas Mann, autor de dues obres bàsiques en la literatura en alemany i universal com són *Mort a Venècia* (1919), on descriu la vida d'un escriptor decadent en plena pesta del còlera a Venècia, i *La muntanya màgica* (1924), que transcorre en un sanatori per a tuberculosos i constitueix una transposició novel·lada dels debats polítics i filosòfics de l'època.

Entre els autors de la coneguda Literatura Infantil i Juvenil Nòrdica, Nöstlinger beu d'Astrid Lindgren i la seva *Pippi calcesllargues* (Juventud, 1983), que, publicada l'any 1945, trenca amb els esquemes anteriors i inicia un corrent renovador a la recerca de l'autèntic nen/a del moment. També de Maria Gripe, molt especialment del seu *Elvis Karlsson*, una novel·la que trenca amb la família idíl·lica i ens presenta un nen que no s'entén amb la seva mare. Així com de Peter Härtling, un autor alemany que es caracteritza per les seves novel·les realistes, en les quals afronta diferents problemes de la infància: la relació amb els adults (*El viejo John*), etc.

De tots aquests autors en treu l'aprenentatge que la porta a declarar el següent:

*M'agrada la fantasia, i en els meus relats hi ha molts elements fantàstics; però és una fantasia amb cert compromís social, que intenta exercir influència sobre aquest món, canviar-lo, ja sigui a través de la utopia o de la sàtira. Refuso la fantasia sense valors. Llibres com La història interminable de Michael Ende no m'interessen. La fantasia no ha de ser una evasió, sinó un camí per arribar a un millor coneixement de la realitat.*²

Tot plegat li permet afirmar que se sent identificada amb el corrent denominat «realisme crític», que va tenir el seu moment de màxim esplendor durant la dècada dels vuitanta a Alemanya: *reflecteix la meva manera de ser i de pensar*, declara Nöstlinger en la mateixa entrevista.

El llenguatge

El seu llenguatge es mou en dos registres clarament diferenciats. Quan escriu per a nens de menys de vuit anys, utilitza un llenguatge senzill, de frases curtes, ple d'humor i tendresa; un llenguatge que atrapa el lector fàcilment i fa

² CLIJ. Cuadernos de literatura infantil i juvenil. (1989), núm. 3.

la lectura plaent i sense dificultats. Són especialment destacables els diàlegs vius, ràpids, sense barroquisme, ja que la qualitat de la seva obra no rau en el lèxic, sinó en la pròpia obra com un tot. El seu lema és que els llibres han de ser «aliment per als nens».

Així mateix, quan es dirigeix a nens i nenes a partir de dotze anys, els quals tenen un major domini del llenguatge, l'autora no té en consideració la seva edat i utilitza un llenguatge més propi de la literatura per a adults, sense oblidar l'humor, que utilitza com a forma perquè el seu missatge arribi més i millor al lector.

Les il·lustracions

Els seus estudis de Belles Arts la van portar a dissenyar els seus primers llibres. Però el poc èxit obtingut li va fer modificar aquesta decisió i només puntualment ha il·lustrat alguns dels seus relats com *En Guillem i la por* (Alfaguara, 2002). És per això que la seva obra ha estat il·luminada per autors d'arreu, donant-se el cas que un mateix títol ha estat il·lustrat per diferents artistes segons el país on era publicat. Destacar, entre d'altres, les il·lustracions d'Asun Balzola a *Històries de Franz*, o les de Barbara Waldschütz a *Federica la pèl-roja*.

Selecció de textos

Algunes obres de referència de l'autora, i que podem trobar en català a les nostres biblioteques i llibreries, són les següents:

- *Konrad o el nen que va sortir d'una llauna de conserves* (Alfaguara, 1980)
Aquesta és, sense cap mena de dubte, l'obra cabdal de l'autora. En aquest llibre Nöstlinger resumeix la idea amb què s'ha iniciat el present treball: *els nens bons, en el sentit convencional del terme, són espantosos*. I és que Nöstlinger té la capacitat de donar la volta al món com un mitjó i mostrar-nos una mare amb una manca total d'educació per poder orientar el seu fill, que, acabat d'arribar a l'interior d'una llauna de conserves, li mostra les bones maneres que ha d'observar un nen de vuit anys. Una idea genial desenvolupada amb gran destresa.
- *Jokel, Jula i Jericho* (La Magrana, 1986)
En aquest conte llarg l'autora ens mostra la cara amable de l'amistat i com aquesta pot vèncer l'assetjament que sofreix en Jokel a causa del ser pèl-roig.
- *Federica la pèl-roja* (Cruïlla, 1996)
Primera obra de Nöstlinger en què es comencen a veure les característiques que posteriorment definiran la seva obra: la plasmació d'una determinada crítica social fent ús d'una història senzilla, directa i utilitzant un llenguatge

assequible per als joves lectors. En aquest cas és la superació mercès a l'amistat i l'enginy del rebuig que sofreix la Federica.

- *Mini, la llargaruda* (Cruïlla, 1993)

Col·lecció de referència en l'obra de Christine Nöstlinger. La Mini, una nena de set o vuit anys massa alta per la seva edat, ens farà passar bons moments al costat del seu germà Franz. Una col·lecció que ens mostra les diferents cares d'una família de classe mitja austríaca.

Bibliografia bàsica

Cicle inicial

- *Estimada Susi, estimat Paul* (Cruïlla, 1986)
- *Estimada iaia, la teva Susi* (Cruïlla, 1987)
- *Històries de Franz* (Cruïlla, 1987)
- *Catarro a la pimienta (y otras historias de Franz)* (SM, 1990)
- *Mini la llargaruda* (Cruïlla, 1994)
- *Més trifulgues de la Mini* (Cruïlla, 1995)
- *En Guillem i la por* (Alfaguara-Grup Promotor, 2002)

Cicle mitjà

- *El diari secret de la Susi* (Cruïlla, 1986)
- *Simsalabim* (SM, 1993)
- *Un gato no es un cojín* (Alfaguara, 1985)
- *Federica la pelirroja* (SM, 1997)
- *Frederica la pèl-roja* (Cruïlla, 1998)

Cicle superior

- *Jokel, Jula i Jericho* (La Magrana, 1986)
- *El nou Pinotxo* (Consorci d'Editors Valencians, SA, 1988)
- *Konrad o el nen que va sortir d'una llauna de conserves* (Alfaguara-Grup Promotor, 1988)
- *De todas maneras...* (Everest, 1991)